

דיני עשיית מלאכות בערב שבת עד מזתי ובמוצאי שבת מאימתי - חלק ב'

(ברכות ב: תוד"ה אמר) שיוצאים יד"ח קרי"ש מזמן פלג המנחה, שמשעת תפילת ערבית הוא גם הזמן לקריאת שמע. וכמובא בתרומת הדשן (סי' א) שבימי הקדמונים היה מנהג שהתפללו ערבית וקראו קריאת שמע בעוד היום גדול, והרב שהיה מגדולי הראשונים הלך עם כל טובי הקהל לטייל אחר סעודת שבת על שפת הנהר דונאי והיו חוזרים לבתיהם כשהיה עדיין יום. **אכן לרוב השיטות נפסק לחזור שוב ולקרות קריאת שמע בזמן שהוא ודאי לילה.**

אמנם לפ"ז אם התפללו ערבית 15 דק' אחר השקיעה, אזי ודאי אין קפידא לחזור לקרות קרי", משום שהוא ספק ספיקא, שמא כבר היה אז לילה, ואם תמצו לומר שהיה עדיין יום, יש לנו לסמוך על שי' הראשונים שמזמן פלג המנחה יוצאים יד"ח קריאת שמע של ערבית.

עשיית מלאכה בער"ש לנוהגים בשיטת ר"ת

ואחר שבררנו כל זה, יש לנו להזהר במשנה תוקף, שחלילה וחס מלעשות מלאכה מהשקיעה עד 60 דק' גם מי שמתפלל מנחה עד ע"ב דק', שזהו חילול שבת מדאורייתא לרוב הראשונים, ואין להקיש לקולא מזה על זה. שרק לגבי תפילה ושאר מצוות דרבנן הקילו להתפלל מנחה אפ"ל תוך בין השמשות, וברור שלא העלו על דעתם של הפוסקים שייצא מכשול מזה שהתירו להתפלל מנחה עד ע"ב דק'. וקל וחומר ממה שביטלו חז"ל שופר ולולב דאורייתא כשחל יו"ט בשבת, שמא ישכח אפ"ל יהודי אחד ויעברינו בשוגג ד' אמות ברשות הרבים, ובשביל מקרה כזה עקרו לגמרי את המצוה דאורייתא בר"ה שחל להיות בשבת לכל הדורות.

וכן לכל מיילי דאורייתא הפס"ט וברית מילה, שלא יעלה על דעת שום אדם להחשיב יום אחר השקיעה עד 60 דק', ורק לחומרא תפסו האחרונים את זמן ר"ת כגון שלא לעשות מלאכה במוצ"ש עד ע"ב דק'.

התחלת הלילה לגבי מוצאי שבת ותפילת מעריב

במוצאי שב"ק יש להחמיר ולהוסיף מחול הקודש עד 40 דק', כדי שיהיה ברור שיצאו ג' כוכבים אמיתיים. אך לגבי תפילת מעריב וצאת הכוכבים בימות החול בודאי אפשר להחזיק לילה לכל מיילי כבר ב-30 דק' לאחר שקיעה.

והמשת"ק לקהילה שמקפידים שם על ע"ב דק', יתנהג עמהם בשווה ויאריך בשמירת שב"ק עד זמן ר"ת. אבל אם בצעירותו התחנך במוסדות קהילה כזו, ובהמשך עבר לקהילה אחרת ואינו מתפלל עוד באותה בביהמ"ד וכד', וברצונו להוציא שבת מוקדם יותר אין בכך שום מיחוש, ואינו בגדר מסורת אבות שאסור לשנות.

אך לאידך גיסא אי אפשר להקל לעשות מלאכה במוצ"ש לפני 30 דק' אחר השקיעה, אף שבימות החול כבר מתפלל מעריב בזמן זה, כי במוצ"ש יש להמתין עד זמן צאה"כ גמור. ודייקא לגבי מעריב הענין שונה, היות שמעיקר הדין ניתן להתפלל מעריב כבר משקיעת החמה, ואפשר לסמוך על שיטת הראשונים שבבין השמשות הוא ספק יום ספק לילה, והוא זמן תפילה גם למנחה וגם למעריב.

אבל מ"מ לכתחילה זמן תפילת מנחה הוא קודם השקיעה, כפי שכתב המשנ"ב (סי' רלג שעה"צ ס"ק י) דלדעת רבנו יונה אפילו לשיטת ר"ת שאחר השקיעה הוא ודאי יום, מודה הוא לגבי מנחה שהזמן המובחר הוא קודם שקיעה ראשונה, לפי שתפילה היא במקום תמידין והרי דם התמיד נפסל בשקיעת החמה. וכן נקטו הרבה אחרונים להלכה, ולכך יש חשיבות להדר להתפלל מנחה קודם השקיעה.

בתפילת מעריב שונה הדבר

ותיכף לאחר השקיעה מותר להתפלל מעריב, ויש דעה בפוסקים להקל שאי"צ לחזור ולקרות קריאת שמע בלילה, וסומכים על שיטת ר"ת

תשובה - חלק ב'

הלכה למעשה בערב שבת

בשנים קדמוניות במקומות מושב אבותינו באירופה היה המנהג להדליק נרות לאחר השקיעה דייקא. ומקור לזה בגמ' (שבת כג:) **שיש להדליק נרות סמוך לשבת כמה שאפשר,** כדי שיהא ניכר שהן לכבוד השבת. והרי לפי שיטת ר"ת שכל עוד שיש אור השמש ניכר בשמים, הוא בודאי יום עד לאחר השקיעה השניה. לכן הקפידו להדליק נרות רק לאחר השקיעה, שהוא עדיין יום והוא הזמן המובחר מצד שהוא סמוך ביותר לכניסת שבת.

אמנם כשהגיעו לאמריקה נמנו וגמרו גדולי ישראל באותה תקופה לחזק את הרפיון בשמירת שב"ק, ותקנו להדליק נרות לפני השקיעה, ולקבל שבת כשיטת הגאונים שבין השמשות מתחיל כבר מהשקיעה הראשונה, במוצ"ש לא יעשו מלאכה קודם ר"ת.

ולדעת חלק מהפוסקים נגררים כל הקהילות אחרי מנהג רוב הציבור הכללי, ואין לעשות מלאכה אחר השקיעה, גם אם ברצונם לתפוס כמנהג המקום שיצאו משם. אך יש מהפוסקים שנקטו שכל קהילה רשאית לקבוע לעצמה מתי יכניסו שבת, ואם הם יקבלו שבת רק עפ"י זמן ר"ת יכולים הנמשכים אחריהם לעשות מלאכה אחר השקיעה עד צאה"כ לשיטתו.

ולמעשה, בערב שבת, מ-15 דק' ואילך לאחר השקיעה וודאי כבר שצריך לפרוש ממלאכה, כדי לא להיכנס לספק חילול שבת דאורייתא שאולי כבר בין השמשות. **ובאגרות משה** (ה"א סי' צו) כתב להקל רק עד 10 דק' בלבד, ועכ"פ לכתחילה יש לחשוש לשיטת הפוסקים שמחשבים תדיר 12 דק' לזמן ביה"ש.

ליכות רפואת השלימה של מורינו הרב שליט"א הונצח ע"י תלמידו המיחל לשמוע עוה"פ את שיעורי הנחמדים והיקרים

לע"נ הרה"ח ר' גדליה דוד ב"ר אלטר חיים ע"ה נתנדב ע"י נכדו

"מקום זה ממתין עבורך! הרם את מתת ידך הנדיבה למען הוצאת הגליון הזה"